

İLKÖĞRETİM II. KADEME ÖĞRENCİLERİNİN ÖFKE YAŞANTILARININ BELİRLENMESİ¹

THE ANGER EXPERIENCE OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Yrd. Doç. Dr. F. Sülen ŞAHİN-KIRALP
Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Girne-KKTC
sulensahin@gau.edu.tr / sulens@hotmail.com

Doç. Dr. Şüheda ÖZBEN
Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Buca-İzmir
suheda.ozben@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öfke düzeylerinin cinsiyet ve anne babanın medeni durumu değişkenlerine göre incelenmesidir. Araştırmada KKTC Lefkoşa bölgesindeki dördü devlet, ikisi özel olmak üzere altı farklı okula devam eden 1445 öğrenci yer almıştır. Araştırmanın verileri Türkçe uyarlaması araştırmacı tarafından yapılan ve Brunner ve Spielberger (2009) tarafından geliştirilen "Çocuk ve Ergenler İçin Durumluk Sürekli Öfke İfadesi Envanteri" (STAXI-2 C/A) ile toplanmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında görülmüştür ki durumluk öfke duygular alt boyutu hariç diğer alt boyutlarda cinsiyet istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Ayrıca öğrencilerin sürekli öfke tepki, öfke içe ve öfke kontrol boyutları hariç anne ve babası boşanmış öğrencilerin öfke puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen bu veriler ışığında önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: öfke, durumluk öfke, sürekli öfke, öfke kontrol, ilköğretim

ABSTRACT

The aim of this study is to examine secondary school students level of anger according to gender and their parents marital status. In the research 1445 students took place from six different schools (2 of them is private and four state school) of Nicosia, TRNC. Data collection tool "State Trait Anger Expression Inventory for Children and Adolescents" which developed by Brunner and Spielberger (2009) was adapted to Turkish language by the authors. In terms of gender it has been seen that except state anger (feelings sub scale) other dimensions does not create statistically significant differences according to gender. Also except trait anger, anger expression- in and anger control subscales the anger scores of students whose mother and father divorced were higher. In light of these findings, certain recommendations were made

Key Words: Anger, state anger, trait anger, anger control, secondary school

GİRİŞ

Her geçen gün yazılı basınında, öfke ve şiddetle ilgili haberler göze çarpmaktadır. Üçüncü sayfa haberleri olarak da adlandırılan bu haberlerde göze çarpan en temel unsur "bir anlık öfkesine yenik düştü, öfkeyle kalkan zararlar oturur, kontrol edilemeyen öfke" gibi ifadelerin yer almasıdır. Oysaki öfke kontrol edilebilen bir duygudur.

Genellikle olumsuz olarak kabul edilen öfke duygusu gün içinde herkesin belirli ölçülerde ve sıklıkta yaşadığı bir duygudur. Evrensel bir duygu olan öfkenin olumsuz algılanmasındaki temel neden öfkenin uygun olmayan şekillerdeki ifadesidir. Oysaki öfke de diğer tüm duygular gibidir yani bir duygu olarak ne olumlu ne de olumsuzdur, sadece bir duygudur. Bu duyguya anlam yükleyen insanlardır. Bireylerin yaşamın çeşitli alanlarında engellenme ile karşılaştığında öfke duygusunu yaşadığı bilinmektedir. Ancak bunun yanı sıra korku, hakkını alamadığı düşüncesi, tehdit, aşırı stres gibi durumlar da öfke duygusunu tetikleyebilir.

¹ Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı RPD Bölümü için hazırlanmış Doktor tezinin bir bölümünden oluşmaktadır.

Öfke kavramı genellikle, yoğunluğu farklılık gösteren, otonom (autonomic) sinir sistemini harekete geçiren duygu durumuna işaret eder (Spielberger ve Reheisser, 2009). Bir başka ifadeyle öfke, basit bir sınırlılık veya kızgınlık halinden, yoğun hiddet durumuna kadar değişen duygusal bir durumdur (Spielberger, Jacops, Russell ve Crane, 1983). Öfke insan yaşamının doğal bir parçasıdır. İnsan sinir sistemi öfke yaşantısına bağlantılıdır ve pek çok kuramcı öfkeyi temel insan duygularından birisi olarak kabul eder (Deffenbacher, 2011).

Öfkenin uygun olmayan ifadesi patlama şeklinde veya içe bastırma şeklinde olabilir. Her iki durum da hem sosyal bağlamda hem de sağlık açısından olumsuz sonuçlar doğurabilir. Patlama şeklindeki ifade durumunda özellikle kişinin çevresi ile olan iletişimde sorunlar yaratacağı düşünülebilir. Bununla beraber bastırılmış öfkenin de, hipertansiyon, koroner arter bozukluğu ve kanser gibi pek çok fiziksel rahatsızlıkla ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Spielberger, Crane, Kears, Pelllgerin ve Rickman, 1991).

Öfke sağlıklı sınırlar içinde kaldığı sürece güçlüklerin üstesinden gelmek için insanı harekete geçirir, hayatta kalmasını sağlar ve canlı tutar. Buna göre bizi hayatta tutan temel duygulardan bir tanesi öfke'dir. Burada önemli olan olumlu veya olumsuz tüm duyguların insan yaşamında bir amacının ve yerinin olmasıdır. Ancak öfkenin ne zaman uygun olduğu ve bize ne zaman yardım edeceği önemlidir.

Öfke kişinin hayatının kontrolünü ele geçirebilir. Bu nedenle hayatın kontrolünü kaybetmeden önce bireylere öfke ile başa çıkma becerilerinin kazandırılması gerekir. Özellikle, gelişimsel olarak pek çok temel davranışın kazanıldığı ilköğretim çağındaki çocukları ve ergenleri öfke hakkında bilgilendirme, öfke kontrolü kazandırmanın toplumsal huzurun sağlanmasında önemli rol oynayacağı düşünülmektedir.

Öfke yönetiminin ilköğretim kademesinden başlayarak öğrencilere kazandırılması sonraki öğretim kademelerinde yaşanacak problemleri en aza indirecektir. Bu durumda öğretmenler öfke duygusunun yaratacağı temel problemler ile ilgilenmek yerine sınıf etkinliklerine daha çok zaman ayırabilecekleridir. Bu da sağlıklı bir eğitim öğretim ortamına yol açacağı gibi sağlıklı nesillerin gelişimine de katkı sağlayacaktır.

Çekiç ve Murat (2009)'un belirttiği okul rehber öğretmenleri son yıllarda öfke, saldırganlık ve akran zorbalığına daha fazla zaman ayırmaktadırlar. Pek çok durumda öfke saldırganlığın öncüsü olarak ortaya çıkar. Aşırı öfke ve saldırganlık çocuk ve gençlerin hem okul başarılarını hem de diğerleri ile olan ilişkilerini (buna aile ve arkadaşlar da dahil) olumsuz etkileyebilmektedir.

Öfke başlıca üç objeye ilişkin ortaya çıkmaktadır, kişinin kendisine, diğerlerine ve başına gelenlere yani yaşadığı dünyaya karşı. Ortaya çıkışı nasıl olursa olsun, aslında öfke de diğer birçok duygu gibi anlaşılabilen, kabul edilebilen, kontrol edilebilen ve etkin bir biçimde kullanıldığında işe yarayabilen bir duygudur (Soykan, 2003). Yukarıda da belirtilen tüm bu nedenlerden dolayı çocuk ve gençlere öfke yönetimi becerilerinin kazandırılması hem sağlıklı kişisel gelişim hem de sağlıklı iletişim açısından önemlidir. Ancak bundan önce sağlıklı çalışmalar yapabilmek için gençlerin öfke düzeylerinin ölçülmesi ise hem gerekli hem de oldukça önemlidir.

Çocuk ve ergenlerde öfke konusu, batı toplumlarında, üzerinde oldukça fazla durulan ve incelemeler yapılan bir konudur. Türkiye'de özellikle son yıllarda sürekli öfke ve saldırganlığı azaltmaya yönelik uygulamalı çalışmaların ve konuya ilginin arttığı söylenebilse de KKTC'de bu konu henüz yeterince ele alınmamıştır. Bu durum bu araştırmanın önemini vurgulamaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öfke yaşantılarının (düzeylerinin) incelenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır

1) İlköğretim II. Kademe öğrencilerinin öfke yaşantıları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır ?

2) İlköğretim II. Kademe öğrencilerinin öfke yaşantıları anne babalarının medeni durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi ve Örneklem

Araştırma ilköğretim II. Kademeye devam eden öğrencilerin öfke yaşantılarını incelemeye yönelik betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni öğrencilerin öfke düzeyleridir. Bağımsız değişkenler ise cinsiyet ve anne babanın medeni durumu olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemi 2011-2012 bahar yarıyılında KKTC Lefkoşa bölgesindeki ikisi özel dördü devlet olmak üzere altı okula devam eden 1445 öğrenci oluşturmuştur.

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri Çocuk ve Ergenler İçin Durumluk Sürekli Öfke İfadesi Envanteri (STAXI-2 C/A) ile toplanmıştır.

STAXI-2 C/A, 9-18 yaş arasındaki çocuk ergenlerin öfke düzeylerini ölçmek amacıyla Brunner ve Spilberger (2009) tarafından geliştirilmiştir. STAXI-2 C/A tarafından ölçülen öfke yaşantısı, durumluk öfke ve sürekli öfke olmak üzere iki ana içerik üzerinde kavramsallaştırılmıştır. Öfke ifadesi ve kontrolü ise, öfke içe, öfke dışı ve öfke kontrolü olmak üzere üç farklı ölçekte ölçülmektedir. Görüldüğü gibi ölçek sadece öfke düzeyini ölçmekle kalmayıp hem durumluk hem de sürekli öfkeyi ölçmektedir.

Orijinal ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yaş ortalaması 13,8 olan 836 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.95 olarak bulunmuştur. İç tutarlık katsayısı 0.87-0.70 arasında bulunmuştur.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Şahin-Kıralp (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu ölçek, çocuk ve ergenlerde (9-18 yaş) öfke konusunda kullanılmak üzere geliştirilmiş son derece güncel bir ölçektir. Faktör analizi sonuçlarına göre sadece 10. madde hariç tüm maddeler özgün formunda yer aldıkları faktörlerde toplanmıştır. Buna göre ölçeğin Türkçe formu 34 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerlik, iç tutarlılık ve test-tekrar test değerleri kabul edilebilir düzeydedir. Elde edilen bulgular, STAXI-2 C/A'nın ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öfke yaşantılarını belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin çözümlenme sürecinde gruplar arası değişkenler için t testi, tek yönlü varyans analizi (one-way), grup içi yorumlarda ise Scheffe testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 20 programından yararlanılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmada yer alan öğrencilerin 718’i (%49.7) kız, 727’si (%50.3) erkektir. Araştırmada yer alan öğrencilerin 555’i (%38.4) 6. sınıf, 481’si (%33.3) 7. sınıf ve 409’u (%28.3) 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada yer alan öğrencilerin 1276’sının anne ve babası birlikte (%88.3), 137’sinin anne babası boşanmış ve 29’unun (%) anne babası ayrı yaşamaktadır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Ait Betimleyici İstatistikleri (N=1445)

	N	%	Küm. %
Cinsiyet			
<i>Kız</i>	718	49,7	49,7
<i>Erkek</i>	727	50,3	100
Sınıf			
<i>6.sınıf</i>	555	38,4	38,4
<i>7.sınıf</i>	481	33,3	71,7
<i>8.sınıf</i>	409	28,3	100
Ebeveyn medeni durum			
<i>Birlikte</i>	1276	88,3	88,4
<i>Boşanmış</i>	137	9,5	97,9
<i>Ayrı yaşıyor</i>	29	2	99,9

Çeşitli demografik özelliklere göre STAXI-2 C/A alt boyutlarından elde edilen skorların farklılaşım farklılaşmadığının belirlenebilmesi amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sıralı değişken niteliğindeki demografik değişkenlerle ölçek alt boyut skorları arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi amacıyla Spearman’ın Sıralama Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır.

Öncelikli olarak STAXI-2 C/A alt boyutu skorlarının cinsiyete göre farklılaşım farklılaşmadığının belirlenebilmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Buna göre Durumluk Öfke Duygular alt boyutu skorları kız ve erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F(1, 1443) = 0.798, p = 0.372$]. Durumluk Öfke İfade alt boyutu skorları kız ve erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F(1, 1443) = 6.393, p = 0.012$]. Bu sonuca göre erkek öğrencilerin bu boyuttan elde ettikleri puanlar ($\bar{X} = 7.02, SD = 6.69$) kız öğrencilerin elde ettikleri puanlara ($\bar{X} = 6.69, SD = 2.32$) göre istatistiksel olarak anlamlı olarak daha yüksektir.

Sürekli öfke mizaç alt boyutu skorları kız ve erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F(1, 1443) = 1.311, p = 0.252$]. Sürekli öfke tepki alt boyutu skorları kız ve erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F(1, 1443) = 0.089, p = 0.765$].

Öfke İfade Dışa alt boyutu skorları kız ve erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F(1, 1443) = 0.332, p = 0.565$]. Öfke İfade İçer alt boyutu skorları kız ve erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F(1, 1443) = 1.528, p = 0.217$]. Son olarak, Öfke Kontrol alt boyutu skorları kız ve erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F(1, 1443) = 0.057, p = 0.811$].

Tablo 2: Cinsiyetin STAXI-2 C/A Alt boyutlarının Üzerindeki Etkisi

		SS	df	MS	F	p
<i>Durumluk Öfke Duygular</i>	<i>Gruplar Arası</i>	2,166	1	2,166	0,798	0,372
	<i>Gruplar İçi</i>	3915,055	1443	2,713		
	<i>Toplam</i>	3917,221	1444			
<i>Durumluk Öfke Sözel Fiziksel</i>	<i>Gruplar Arası</i>	38,632	1	38,63	6,393	0,012
	<i>Gruplar İçi</i>	8719,85	1443	6,043		
	<i>Toplam</i>	8758,482	1444			
<i>Sürekli öfke Mizaç</i>	<i>Gruplar Arası</i>	6,871	1	6,871	1,311	0,252
	<i>Gruplar İçi</i>	7564,801	1443	5,242		
	<i>Toplam</i>	7571,672	1444			
<i>Sürekli öfke Tepki</i>	<i>Gruplar Arası</i>	0,557	1	0,557	0,089	0,765
	<i>Gruplar İçi</i>	9009,391	1443	6,244		
	<i>Toplam</i>	9009,947	1444			
<i>Öfke İfade Dış</i>	<i>Gruplar Arası</i>	1,722	1	1,722	0,332	0,565
	<i>Gruplar İçi</i>	7487,104	1443	5,189		
	<i>Toplam</i>	7488,826	1444			
<i>Öfke İfade İç</i>	<i>Gruplar Arası</i>	7,126	1	7,126	1,528	0,217
	<i>Gruplar İçi</i>	6730,33	1443	4,664		
	<i>Toplam</i>	6737,456	1444			
<i>Öfke Kontrol</i>	<i>Gruplar Arası</i>	0,37	1	0,37	0,057	0,811
	<i>Gruplar İçi</i>	9353,1	1443	6,482		
	<i>Toplam</i>	9353,47	1444			

STAXI-2 C/A alt boyut skorlarının öğrencilerin ebeveynlerinin medeni durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenebilmesi amacıyla ANOVA gerçekleştirilmiştir. Bu analizlerde sadece anne babası evli ve boşanmış olanlar karşılaştırılmıştır. Ebeveynleri ayrı yaşayanlar örneklem büyüklüğünün yetersiz olması sebebiyle analizlere dahil edilmemiştir. Elde edilen bulgular Tablo 'de yer almaktadır.

Buna göre Durumluk Öfke Duygular alt boyutu skorları ebeveynleri birlikte yaşayan ve boşanmış öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmaktadır [F(1, 1411) = 10.081, p = 0.002]. Buna göre ebeveynleri boşanmış olan çocukların bu alt boyutta elde ettikleri skorlar ($\bar{X}$ = 6.29, SD= 1.77) ebeveynleri birlikte yaşayan çocukların skorlarından ($\bar{X}$ = 5.82, SD= 1.69) daha yüksektir. Durumluk Öfke ifade alt boyutu skorları ebeveynleri birlikte yaşayan ve boşanmış öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmaktadır [F(1, 1411) = 6.841, p = 0.009]. Buna göre ebeveynleri boşanmış olan çocukların bu alt boyutta elde ettikleri skorlar ($\bar{X}$ = 7.36, SD= 2.49) ebeveynleri birlikte yaşayan çocukların skorlarından ($\bar{X}$ = 6.78, SD= 2.44) daha yüksektir.

Sürekli Öfke Mizaç alt boyutu skorları ebeveynleri birlikte yaşayan ve boşanmış öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmaktadır [F(1, 1411) = 9.315, p = 0.002]. Buna göre ebeveynleri boşanmış olan çocukların bu alt boyutta elde ettikleri skorlar ($\bar{X}$ = 8.51, SD= 2.44) ebeveynleri birlikte yaşayan çocukların skorlarından ($\bar{X}$ = 7.89, SD= 2.26) daha yüksektir. Sürekli öfke

Tepki alt boyutu skorları ebeveynleri birlikte yaşayan ve boşanmış öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [F(1, 1411) = 1.652, p = 0.199].

Öfke İfade Dışa alt boyutu skorları ebeveynleri birlikte yaşayan ve boşanmış öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmaktadır [F(1, 1411) = 5.706, p = 0.017]. Buna göre ebeveynleri boşanmış olan çocukların bu alt boyutta elde ettikleri skorlar ($\bar{X}$ = 8.54, SD= 2.49) ebeveynleri birlikte yaşayan çocukların skorlarından ($\bar{X}$ = 8.06, SD= 2.24) daha yüksektir.

Öfke İfade İçer alt boyutu skorları ebeveynleri birlikte yaşayan ve boşanmış öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [F(1, 1411) = 0.615, p = 0.433].

Son olarak, Öfke Kontrol alt boyutu skorları ebeveynleri birlikte yaşayan ve boşanmış öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [F(1, 1411) = 1.465, p = 0.226].

Tablo 3: Anne Baba Medeni Durumunun STAXI-2 C/A Alt boyutlarının Üzerindeki Etkisi

		SS	df	MS	F	p
Durumluk Öfke Duygular	<i>Gruplar Arası</i>	26,41	1	26,41	10,081	0,002
	<i>Gruplar İçi</i>	3696,42	1411	2,62		
	<i>Toplam</i>	3722,83	1412			
Durumluk Öfke Sözel Fiziksel	<i>Gruplar Arası</i>	41,015	1	41,015	6,841	0,009
	<i>Gruplar İçi</i>	8460,04	1411	5,996		
	<i>Toplam</i>	8501,06	1412			
Sürekli öfke Mizaç	<i>Gruplar Arası</i>	48,422	1	48,422	9,315	0,002
	<i>Gruplar İçi</i>	7334,5	1411	5,198		
	<i>Toplam</i>	7382,92	1412			
Sürekli öfke Tepki	<i>Gruplar Arası</i>	10,251	1	10,251	1,652	0,199
	<i>Gruplar İçi</i>	8754,95	1411	6,205		
	<i>Toplam</i>	8765,2	1412			
Öfke İfade Dış	<i>Gruplar Arası</i>	29,354	1	29,354	5,706	0,017
	<i>Gruplar İçi</i>	7258,3	1411	5,144		
	<i>Toplam</i>	7287,65	1412			
Öfke İfade İç	<i>Gruplar Arası</i>	2,865	1	2,865	0,615	0,433
	<i>Gruplar İçi</i>	6575,71	1411	4,66		
	<i>Toplam</i>	6578,58	1412			
Öfke Kontrol	<i>Gruplar Arası</i>	9,453	1	9,453	1,465	0,226
	<i>Gruplar İçi</i>	9102,41	1411	6,451		

TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Evrensel bir duygu olan öfke özellikle ergenlik dönemi genel özellikleri ile birleşerek ergenin yaşantısında bir sorun haline gelebilmektedir. Bu nedenle özellikle ergen ve öfke konusu araştırma alanında önemini kaybetmeyecek konulardandır. Bu çalışmada da amaç ilköğretim öğrencilerinin öfke yaşantılarını belirlemektir.

Bu çalışmada öfke yaşantısına cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında görülmüştür ki durumluk öfke duygular alt boyutu hariç diğer alt boyutlarda cinsiyet istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Elde edilen bulgular Genç (2007)'in çalışması ile paralellik göstermektedir. Kopper (1993) yaptığı çalışmada öfke ifade tarzları ile cinsiyet arasında herhangi bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak bunun yanı sıra öfke ifade tarzları ile cinsiyet rolü arasında anlamlı ilişki bulmuştur bir başka ifadeyle erkeksi roldekiler öfkelerini göstermeye daha eğilimlidirler. Örneğin Tekinsav-Sütçü ve Aydın (2008) tarafından 1348 çocuk ve ergen üzerinde yapılan çalışmada kızların sürekli öfke ve öfke dışı puanlarının erkeklere göre daha düşük olduğunu bulmuşlardır.

Albayrak ve Kutlu (2009) ise cinsiyete göre öfke dışı puanlarının erkeklerde daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ancak literatüre bakıldığı zaman cinsiyet değişkenine ait farklı sonuçlar olduğu görülebilir. Örneğin Boman (2003) kız ve erkek öğrencilerde öfkenin duyuşsal boyutuna göre fark göstermediklerini belirtmiştir. Benzer şekilde Baygöl (1997), Olmuş (2001) ve Babaoğlu (2007)'de cinsiyet ile öfke arasında anlamlı ilişki olmadığına işaret etmişlerdir.

Öfke evrensel bir duygu olmakla birlikte her kültürde farklı şekillerde yaşanmaktadır (Balkaya ve Şahin, 2003; Novin ve Rieffe, 2011; Wade ve Tavis, 2012). Bu nedenle cinsiyete göre farklılıklar olması kaçınılmazdır. Örneğin Türk kültüründe genellikle kız çocuklarda öfkenin dışı vurum şekli ve sıklığı konusunda kısıtlamaya gidilirken erkek çocuklarda bu durumun daha az olduğu görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2002). Bu çalışmada erkek öğrencilerin duruma yönelik öfke duygularının kız öğrencilere göre yüksek çıkmasının bu nedene bağlanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi öğrencilerin anne ve babalarının boşanmış olmaları veya olmamalarının öfke yaşantılarına etkisi ile ilgili olarak ifade edilmiştir. Eldeki verilere bakıldığında öğrencilerin sürekli öfke tepki, öfke içe ve öfke kontrol boyutları hariç anne ve babası boşanmış öğrencilerin öfke puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Literatüre bakıldığında görülmektedir ki boşanmış aile çocuklarının öfke düzeyleri boşanmamış aile çocuklarına göre öfkenin farklı boyutlarında olsa da farklılık göstermektedir. Örneğin Mahon, Yarcheski ve Yarcheski (2003) ergenlerde yaptıkları çalışmada annesi babası boşanmış ergenlerin durumluk öfke düzeylerinin yüksek olduğunu saptamıştır.

Fiyakalı ise (2008) yaptığı çalışmada, anne-babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları arasında cinsiyete, sınıf düzeyine ve anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olmadığı ancak anne baba tutumlarına göre anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür.

Boşanma bir çocuğun hayatında olabilecek en önemli psikolojik sıkıntılardan biridir. Birbiri ile hayatını birleştirmeyi arzu edip evlenen olduğu gibi bu birlikteliği sonlandırmak yani boşanmak

isteyenlerde olabilir. Yani evlilik olan yerde boşanma olması da oldukça olağandır. Ancak önemli olan boşanma sonrası tarafların ve de özellikle çocukların bu durumdan nasıl etkilendiğidir. Boşanma öncesi, sırası ve sonrası yaşanabilen mal, görev ve sorumluluk paylaşımı sırasındaki olumsuzluklar çocuğun psikolojisinde göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

Her aile boşanma olgusunu kendi aile dinamiklerine göre yaşayacağından tarafların bu durumdan farklı şekillerde etkilenmesi de olağandır. Bu nedenle öğrencileri öfkenin farklı boyutlarından yüksek puan almış olmalarının kendi aile yaşantıları ile ilgili olduğu söylenebilir.

Bu araştırmadan elde edilen verilere dayanarak ileriki araştırmalarda aile yapılarının ve anne ve baba tutumlarının dikkate alınması önerilir. Ayrıca özellikle ergenlerde öfkenin belirlenmesi sonucu öfke kontrol becerisini kazandıracak programların geliştirilmesi mümkündür. Bu açıdan araştırmanın alanda çalışanlar için önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Brunner, T. ve Spielberger, C.D. (2009). **STAXI-2C/A Professional Manual**.PAR.

Çekiç, A. ve Murat, M. (2009). **Grupla Psikolojik Danışmanın İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Öfke ile Başa Çıkabilme Becerilerine Etkisi**. The First International Congress of Educational Science (1-3 Mayıs 2009). Çanakkale.

Çivitçi, N. (2007). Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları. **Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**. 2(22):99-109.

(Deffenbacher, 2011)

Fiyakalı, N. C. (2008). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Genç, H. (2007). Grupla Öfke Denetimi Eğitiminin Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kopper, B.A. (1993). Role of Gender, Sex Role Identity and Type a Behavior in Anger Expression and Mental Health Functioning. *Journal of Counseling Psychology*, 40 (2), 232-237

Mahon, N. E., Yarcheski, A., & Yarcheski, T. J. (2003). Anger, anxiety, and depression in early adolescents from intact and divorced families. *Journal of Pediatric Nursing*, 18, 267-273

Soykan, Ç. (2003). Öfke ve Öfke Yönetimi. **Kriz Dergisi**. 11(2), 19-27.

Spielberger, C.D., Jacops, G., Rusell, S. ve Crane, R.S. (1983). Assessment of Anger. **Advances in Personality Assessment**. 2, 159-187.

Spielberger, C.D., Crane, R.S., Kearns, W.D., Pellegrin, K.L., Rickman, R.L., ve Johnson, E.H. (1991). Anger and Anxiety in Essential Hypertension. **Stress and Emotion**. 19: 265-283.

Spielberger, C.D. ve Reheiser, E.C. (2009). Assessment of emotions: anxiety, anger, depression and curiosity. **Applied Psychology: health and Well-Being**, 1(3), 271- 02.

Şahin-Kıralp, S. F. (2013). Öfke Yönetimi Becerileri Programının İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Öfke Düzeylerine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Tekinsav-Sütçü, S. ve Aydın, A. (2008). İki Farklı Öfke Ölçeğinin Çocuk ve Ergenler İçin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. **Ege Eğitim Dergisi**. 9(2): 93-108.

Extended Abstract

The feeling of anger, which is generally accepted to be a negative feeling, is experienced by everyone with varying amounts and frequently throughout the day. Individuals, when faced with obstacles in different areas of life, or when they are scared, feel like they are treated unfairly, or are intimidated or stressed out, they may experience feelings of anger. The main reason why anger, which is a universal feeling, is perceived as a negative feeling is that anger is expressed in inappropriate ways. However, anger is just another feeling and is neither negative nor positive, it is just a feeling. It is the humans who attach meanings to that feeling. The purpose of this study is to analyze the anger levels of primary school second grade students on the basis of the variables of gender and marital status of the parents. A total of 1445 students currently enrolled in six different primary schools (four public schools and two private schools) in Lefkosa area of TRNC participated in the study. Of the study population, 718 (49.7%) were female, and 727 (50.3%) were male. 555 (38.4%) of the students in the study were 6th grade students, 481 (33.3%) were 7th grade students and 409 (28.3%) were 8th grade students. Parents of 1276 students in the study were living together (88.3%) while parents of 137 of them were divorced and parents of 29 of them (2%) were living separate. Data collection tool used in the study was “State Trait Anger Expression Inventory for Children and Adolescents” developed by Brunner and Spielberger (2009) and adapted to Turkish language by the authors. STAXI-2 C/A, was developed by Spilberger (2009) with the purpose of measuring the anger levels of children and adolescents aged 9 to 18. Anger experience measured by STAXI-2 C/A, is conceptualized on two main contents, namely State Anger and Trait Anger. On the other hand expression and control of anger is measured using three different scales, namely Anger Expression-Out, Anger Expression-In and Anger Control. As it can be seen here, the scale not only measures the anger level but also measures state anger and trait anger. Validity and reliability tests of the original scale were carried out on a group of 836 students average age for which was 13,8. Cronbach Alpha coefficient of the scale was calculated as 0.95. Internal consistency coefficient was calculated between 0.87-0.70. Validity and reliability tests of the Turkish version of the scale were carried out by Şahin-Kıralp (2013). This scale is an up-to-date scale developed for using in the area of anger expression in children and adolescents aged 9-18. Based on the results of the factor analysis, all items of the scale, except for the 10th item, were summed with the same factors as the ones in the original form. Accordingly, the Turkish version of the scale comprises 34 questions. The scale-related validity, internal consistency and test-re-test values of the scale are at acceptable levels. Findings at hand, indicate that STAXI-2 C/A is a valid and reliable measurement tool for determining the anger experiences of second grade primary school students. As part of the analysis of the data collected during the study, for inter-group variables, t-test and one-way analysis of variance test and for intra-group comments, Scheffe test were used. For the analysis of data SPSS 20 software package was used. It was seen that, in terms of the gender variable, except for state anger sub-scale, in all other sub-scales gender didn't result in a statistically significant difference. In addition, it was seen that, except for the trait anger, anger expression-in and anger control sub-scales, the anger scores of students whose parents were divorced were higher. In light of these findings, certain recommendations were made.